




## REVÂNÎ'NİN CÂMÎ'Ü'N NESÂYİH'İ CÂMÎ'Ü'N NESÂYİH OF REVÂNÎ


**SALİH ÖZYURT**

Arş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü  
Res. Assist. *Ağrı İbrahim Çeçen University, Faculty of Science and Letters Dep. of Turkish Language and Letter*  
[sozyurt@agri.edu.tr](mailto:sozyurt@agri.edu.tr)

 <https://orcid.org/0000-0002-9535-7357>

**NAZİRE ERBAY**


Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü  
Assoc. Prof. Dr., *Ataturk University, Faculty of Letters, Department of Turkish Language and Letter*  
[nazire.erbay@atauni.edu.tr](mailto:nazire.erbay@atauni.edu.tr)

 <https://orcid.org/0000-0001-6905-0178>

### Atıf / Citation

Özyurt, S. 2021. "Revânî'nin Câmi'ü'n Nesâyih'i". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- Journal of Turkish Researches Institute*. 70, (Ocak-January 2021). 225-243

### Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü- *Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article  
Geliş Tarihi- *Received Date* : 11.7.2019  
Kabul Tarihi- *Accepted Date* : 20.12.2020  
Yayın Tarihi- *Date Published* : 20.01.2021  
 : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4448>

### İntihal / Plagiarism

*This article was checked by*  *iThenticate* programında bu makale taranmıştır.



**Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- Journal of Turkish Researches Institute**  
TAED-70, Ocak-*January* 2021 Erzurum. ISSN 1300-9052 e-ISSN 2717-6851  
[www.turkiyatjournal.com](http://www.turkiyatjournal.com)  
<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

"Etik Beyan /İzin Belgesi" makalenin sonunda yer almaktadır.



REVÂNÎ'NİN CÂMÎ'Ü'N NESÂYİH'İ\*  
CÂMÎ'Ü'N NESÂYİH OF REVÂNÎ

SALİH ÖZYURT

**Öz**

Kültür tarihimizin önemli kaynakları olan Türkçe yazma eserler hem yurtiçi hem de yurtdışında birçok kütüphanede bulunmaktadır. Yazma eserler üzerinde yapılan muhtelif çalışmaların, diğer alanlarda olduğu gibi Türk edebiyatına da katkı sağladığı bir gerçektir. Bu eserlerden biri de, klasik Türk edebiyatı nasihat kitapları arasında adı geçen Revânî'nin "Câmi'ü'n Nesâyih" adlı eseridir. Bu eserin bir nüshası Mısır Milli Kütüphanesi Türk edebiyatı bölümü 11 numarada kayıtlıdır. Diğeri ise, Mısır Hidiv Kütüphanesi yine Türk edebiyatı bölümü 894 numarada kayıtlıdır. Bu çalışmada eserin nüsha tanıtımı ve içeriği hakkında bilgi verilecektir. Bu sayede, 16. yüzyıl edebi şahsiyetlerinden Revânî'nin Câmi'ü'n Nesâyih adlı eserinin şekil ve muhteva yönünden incelenmiş ve klasik Türk edebiyatı literatürüne mühim bir katkı sunulmuş olacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Klasik Türk edebiyatı, Revânî, Câmi'ü'n Nesâyih

**Abstract**

Turkish manuscripts, important sources of our cultural history, are available in many libraries both in Turkey and abroad. It is a fact that various studies on manuscripts contribute to the Turkish literature as well as to the other fields. One of these works is Revânî's work named "Câmi'ü'n Nesâyih", which is mentioned as one of the classical advisory books in Turkish literature. A copy of this work is registered at the Egyptian National Library, Turkish Literature Section, number 11. The other is registered at the Egyptian Khedive (Hidiv) Library, Turkish Literature Section, number 894. In this study, the copy of the work will be introduced and information will be given about its content. In this way, Câmi'ü'n Nesâyih of Revânî, who is one of the 16th century literary figures, will be examined in terms of form and content and a significant contribution will be made to literature of the Classical Turkish Literature.

**Key Words:** Classical Turkish Literature, Revânî, Câmi'ü'n Nesâyih

---

\* Bu makale, Revânî'nin Câmi'ü'n-Nesâyih'i (Muhteva İncelemesi ve Nasihat Kültürü) adlı doktora tezinden üretilmiştir.

### **Structured Abstract**

*Revânî, one of the significant poets of classical Turkish literature, lived in the late 15th and early 16th centuries. His real name is İlyas Şuca. It is stated in the records of İn‘âmât Defteri that he is the son of a sipahi (cavalryman).*

*In addition to his İşretnâme and his Divan, Revânî’s another prominent work is Cami‘ü’n-Nesâyih. The name of this work is mentioned in Tezkires and literary history. However, no detailed information was given about Cami‘u’n-Nesâyih and no study was conducted on the work.*

*Cami‘ü’n-Nesâyih is a work with moral advisory and educational content identical to nasihatname or pendnames. The writing tradition of these works exists within the Arabic and Persian literary tradition. Sagas, epics and folk tales that existed in the oral traditions of the pre-Islamic Turks of the same tradition can be evaluated under this category. After the Turks joined the Islamic environment, just like in the other genres, they wrote works of advice either translating from Arabic and Persian literature or writing original texts.*

*Although discourses addressing individuals are highlighted in works such as Nasihatnâme, enderznâme, and pendnâme, the main purpose is to inform the society in terms of morality. Surely, in this informing works, Islamic rules are taken as basis, various subjects in the works are expressed accordingly.*

*The two copies of Cam‘ü’n-Nesâyih are reached in Egyptian National Library and Egyptian Khedive (Hidiv) Library. There is no difference between the two copies. There is no technical difference in the library records as well.*

*Cam‘ü’n-Nesâyih was analysed according to the qualitative research method. The data were obtained via document analysis. The obtained data were analysed through content analysis and using analysis techniques of classical Turkish literature texts.*

*The copy of the Cam‘ü’n-Nesâyih in Egyptian National Library was provided digitally in black and white. The copy in the Khedive Library was colourful. According to both library records, Cam‘ü’n-Nesâyih was compiled by Kâtib Revani. The copy is penned with a standard pen and with black ink. Red ink is used only in the topics and the written verses. The work consists of 242 leaves in 17 x 13 cm dimensions. Each page of the work consists of 11 lines. Cam‘ü’n-Nesâyih starts with the sentence of tevhid section: “Hamd-i nâ ma‘dûd ve şenâ-i nâ ma‘hûd ol hazrete sezâ-vârdur ki”. According to the library records, it was written on the 8th of Rabîü’l-Evvel in 894/1489.*

*Cam‘ü’n-Nesâyih is a prose and poetic work. Cam‘ü’n-Nesâyih, which started with the section "Tevhîd" as a prose text, continues with a poetic speech for münacaat (begging). In Cam‘ü’n-Nesâyih, the texts generally start with verse couplets and ends in prose. The poems range from 2 couplets to 126 couplets. Prose parts consist of short or long pieces. Another striking feature of the work is that the prose parts contain selected expressions. In addition, in these sections, quotations from verses and hadiths are added to the fiction and narration. In addition, Revânî wrote 9 stories under the heading of " Hikâyet " in order to make the told subject have a better impact on the reader. This sample is a tradition seen in both classical Persian literature and classical Turkish literature.*

*In this study, information about the copies of Cami‘u’n-Nesâyih was discussed regarding their forms. Also, brief information was given on the language, style, meter, rhyme and redif (repeated voices) used in the work. In addition, the content of Cami‘u-Nesâyih and the topics that reflect the content of the work were included and the prominent points were pointed out.*

**Revânî – (D.? - Ö. 930/1523-24)**

Klasik Türk edebiyatının önemli şairlerinden biri olan Revânî, XV. yüzyılın sonları ve XVI. yüzyılın başlarında yaşamıştır. Asıl adı İlyas Şuca'dır. İn'âmât Defteri'ndeki kayıtlarda sipahi oğlu olduğu belirtilmektedir.<sup>1</sup>

Tezkirelerde Revânî'nin şiiri ve şairliği hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiş, şiiri ve şairlik yönü övülmüştür. Sehi Bey, tezkiresinde Revânî'nin 5 tane mesnevi yazdığını ve bunların “*Hamse-i Rûmî*” diye şöhret kazandığını söyler.<sup>2</sup> Bu bilgi başka tezkirelerde yer almamaktadır.

Şairin edebi kişiliği hakkında bilgi veren kaynaklar Revânî'nin kendi dönemini ikinci derece şairleri arasında sayar.<sup>3</sup> Revânî ve onun edebi yönü hakkında tezkirelerde, müspet yorumlar söz konusudur. Revânî'nin, hayatı, edebi kişiliği ve eserleri üzerinde kaynaklarda ayrıntılı bilgi verildiğinden dolayı bu makalede yer verilmeyecektir. Şairin hayatı, edebi kişiliği hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız.<sup>4</sup>

**Câmî'ü'n Nesâyih**

Revânî'nin, İşretnâme ve Divanı'ndan sonra diğer bir eseri de *Câmî'ü'n-Nesâyih*'tir. *Câmî'ü'n-Nesâyih*, nasihatnâme veya pendnâmeler gibi ahlaki öğüt verici, eğitici içeriğe sahip bir eserdir.<sup>5</sup> Bu eserlerin yazma geleneği Arap ve Fars edebiyat geleneği içerisinde mevcuttur. Aynı geleneğin İslamiyet öncesi Türkler'in sözlü geleneklerinde var olan Sagular, destanlar, halk hikâyeleri bu kategoride değerlendirilebilir. Türkler, İslâm dairesine girdikten sonra Arap ve Fars edebiyatından tercüme ve telif yoluyla diğer türlerde olduğu gibi nasihat türü eserleri de kaleme almışlardır.

Nasihatnâme, enderznâme, pendnâme türü eserlerde her ne kadar fertlere hitap söylemleri öne çıkarılsa da asıl amaç, toplumu ahlâki yönden bilgilendirmek esas alınır.<sup>6</sup> Tabiidir ki, bu bilgilendirmede İslâmî kurallar esas alınır, eserlerdeki muhtelif konular bu doğrultuda ifade edilir.

Sehi Bey, Revânî'nin Hamse sahibi olduğundan bahsetmektedir. Daha sonra Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri* eserinde belki de Sehi Bey'in eserindeki bilgilere atfen “*Hamse-i Rûmî*” adlı 5 mesnevi yazdığını ve bunlardan birincisinin *İşretnâme* ikincisinin ise *Câmî'ü'n-Nesâyih* olduğunu söylerken diğer üç eserinin ne olduğu belirtmemiştir.<sup>7</sup> Rıdvan Canım, bu bilgileri aktarırken “Revânî'nin bir Hamse'si var ise ve bu bilgiler doğru ise *Câmî'ü'n-Nesâyih* adlı eseri de hamsesini meydana getiren mesnevilerden biri olmalıdır.”<sup>8</sup> görüşündedir. Kanaatime göre ileri sürülen her iki görüş doğru değildir. Zira

<sup>1</sup> İsmail E. Erünsal, “Revânî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yaynevi, İstanbul 2008, 38, 30-31*

<sup>2</sup> Sehi Bey, Heşt-Beheşt, (Hazırlayan: Mustafa İSEN), Akçağ Yayınları 1998, s. 153

<sup>3</sup> Rıdvan Canım, Türk Edebiyatında Sâkinâmeler ve İşretnâme, Akçağ Yayınları 1998, s101

<sup>4</sup> Abdülkadir Karahan, “Revânî”, İA, IX, 717-719, Erünsal, 38, 30-31. Latîfi, Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ (nşr.: Rıdvan Canım), Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000, s. 142, 278-281, 296,

<sup>5</sup> Mustafa Çağrıncı, “Nasihatnâme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yaynevi, İstanbul 2008, 32, 409-410*

<sup>6</sup> Nazire Erbay, Divân-ı Hamdi – Pendiyye-i Hamdiyye, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2015, s. 11.

<sup>7</sup> Bursalı Mehmet Tahir, Ahlak Kitaplarımız, (Sadeleştiren: Saadetin Özdemir), “Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi”, Yıl: 2009/1, Sayı: 22, s. 170.

<sup>8</sup> Canım, 113

elimizdeki yazma nüshası bulunan *Camî'ü'n-Nesâyih* mesnevi nazım şekli ile yazılmış bir eser değildir. Elimizde bulunan iki yazma nüshaya göre Revânî'nin *Camî'ü'n-Nesâyih* i mensur ve manzum yazılmış bir eserdir. Yazma nüsha, mensur yazılmış kısımların dışında gazel, mesnevi, beyit, müfred gibi çeşitli nazım şekillerini barındıran bir eserdir.

Ziya Avşar, *Revânî Dîvânı* üzerine yaptığı çalışmasında “Kaynaklardan Sehî Bey Tezkiresi ve Osmanlı Müellifleri’nde adı geçen bu esere dair herhangi bir kayıt bulunamadığı için kayıp olduğu. Araştırmamız sonucu, Mısır’da, Milli Kütüphane-Edeb-i-Türkî bölümü 11 numara ve Hidiv Kütüphanesi- Edebü’l-Türkî bölümü 8646 numarada kayıtlı iki nüshasına rastladığından bahseder.<sup>9</sup>

Mısır Milli Kütüphanesi Türk Edebiyatı bölümü 11 numarada ve Mısır Hidiv Kütüphanesi, 8646 numarada kayıtlı olan Revânî’nin *Camî'ü'n-Nesâyih* adlı yazma nüshaları tarafımızdan temin edilerek üzerinde bir doktora tezi çalışması yapılmaktadır.

### **Cam’ü’n-Nesâyih’in Nüshaları ve Özellikleri**

*Cam’ü’n-Nesâyih*’in Mısır Milli Kütüphanesi ve Mısır Hidiv Kütüphanesinde bulunan her iki nüshasında temin edilmiştir. İki nüsha arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Kütüphane kayıtlarında da teknik özellik olarak bir farklılıktan bahsedilmemiştir.

*Cam’ü’n-Nesâyih*’in Mısır Milli Kütüphanesi nüshası siyah-beyaz dijital olarak temin edildi. Hidiv Kütüphanesinde bulunan nüsha ise renkli olarak elde edilmiştir. Bu nedenle renkli olan nüsha dikkate alınarak incelemeye tabii tutulmuştur.

### **Cam’ü’n-Nesâyih’in Üzerine**

Her iki kütüphane kaydına göre *Cam’ü’n-Nesâyih*, Kâtib Revani tarafından telif edilmiştir. Nüsha normal kalem ve siyah mürekkep ile yazılmıştır. Sadece konu başlıklarında ve yazılan ayetlerde kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Eser, 17 x 13 cm ebadında 242 varaktır. Eserin her sayfası 11 satırdan oluşmaktadır. *Cam’ü’n-Nesâyih*, “Ĥamd-i nâ ma’ dūd ve senâ-i nâ maĥdūd ol ĥazrete sezâ-vârdur ki” tevhid ile başlar. Yine kütüphane kayıtlarına göre Hicri 894/1489 yılı Rebü’l-Evvel ayının 8’inde yazıldığı belirtilmiştir. Bu çalışmada, *Cam’ü’n-Nesâyih*’in nüsha örnekleri ve her iki kütüphane kataloglarının orijinal kayıtları ekler kısmında yer verilmiştir.

### **Şekil ve Muhteva Olarak Cam’ü’n-Nesâyih**

*Cam’ü’n-Nesâyih*, bahsedildiği gibi mensur ve manzum bir eserdir. Mensur metin olarak *Tevĥid* bölümü ile başlayan *Cam’ü’n-Nesâyih*, manzum bir münâcât ile devam etmektedir. *Cam’ü’n-Nesâyih*’de genel anlamda manzum beyitlerle başlayıp mensur metin şeklinde sonlanmıştır. Manzumeler 2 beyit ile 126 beyit arasında değişmektedir. Mensur kısımlar kısa ya da uzun parçalardan oluşmaktadır. Eserin dikkat çekici bir özelliği de mensur kısımlar secili ifadeler içerir. Ayrıca bu kısımlarda, kurguyu ve anlatımı desteklemek için ayet ve hadislerden iktibaslar yapılmıştır. Bunun yanında anlatılan konunun okuyucu üzerinde daha iyi bir etki bırakabilmesi için

<sup>9</sup> Ziya Avşar, *Revânî Dîvânı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2017, s. 10.

Revânî, 9 tane 'Hikâyet' başlığı altında hikâye yazmıştır. Bu örneklem hem klasik Fars edebiyatı hem de klasik Türk edebiyatında görülen bir gelenektir.

### Nazım Şekli

*Cam'ü'n-Nesâyih*'de manzumelerin sayısı 125'tir. Bu manzumeler mesnevi, gazel, beyit, müfred nazım şekliyle yazılmıştır. Eserde mesnevi nazım şekli daha çok kullanılmıştır. *Cam'ü'n-Nesâyih*'de 125 manzumenin 109 tanesi mesnevi, 9 tanesi beyt, 4 tanesi gazel ve 3 tanesi de müfred türündedir. Bu manzumeler 2 beyit ile 126 beyit arasında değişmektedir.

### Vezin

Manzum olarak yazılan eserlerde olduğu gibi *Cami'ü'n-Nesâyih*'de de ahenk unsurlarından birisi vezindir. Vezin, beyitlerin ahengini sağlayan asli unsurlardan biridir. *Cami'ü'n-Nesâyih*'de manzumelerin tamamında aruz vezni kullanılmıştır. Şairin vezin kullanımını başarılı olmasına rağmen Türkçe kelimelerin vezne uygulanmasında görülen zorluklar bu eserde de görülmektedir. Dolayısı ile manzum kısımlarda imâle gibi vezin hatası vardır. Eserin içerisindeki manzumelerde en çok kullanılan aruzun remel bahrinin *Fâ'îlâtün- Fâ'îlâtün- Fâ'îlün* kalıbıdır. Diğer kullanılan bahirler ise şöyledir:

Recez bahri'nin *Mef'ülü-Mefâ'ilün-Fe'ülün*,  
 Seri bahri'nin *müfteilün-müfteilün-fâilün*,  
 Mütেকârip bahri'nin *Fe'ülün-Fe'ülün-Fe'ülün-Fe'ül*,  
 Müşâkile bahri'nin *Fâ'îlâtün-Mefâ'ilün-Fâ'îlün*,  
 Hecez bahri'nin *Mef'ülü-Mefâ'ilü-Mefâ'ilü-Fe'ülün*,  
 Remel bahri'nin *Fâ'îlâtün-Fâ'îlâtün-Fâ'îlâtün-Fâ'îlün* kalıpları kullanılmıştır.

### Kafiye ve Redif

*Cami'ü'n-Nesâyih*'de veznin yanında bir ahenk unsuru olan kafiye de yer alır. *Cami'ü'n-Nesâyih*'de ahengi sağlayan iki tür kafiye kullanılmıştır.

*Cami'ü'n-Nesâyih*'in manzum beyitlerinde mürekkeb, mürdef, mukayyed, müesses olmak üzere üç kafiye şekli bir ahenk unsuru olarak tespit edilmiştir. Bu adlandırma, mısra sonlarındaki kafiyeyi meydana getiren kelimelerin içerisinde asıl kafiye harfi olan reviden önce gelen Redif, kayd, te'sis ve dahil adı verilen kafiye harflerinin bulunmasından dolayıdır.

**1. Mücerred Kafiye:** *Cami'ü'n-Nesâyih*'de mürdef kafiye türünden sonra en çok kullanılan kafiye türüdür. Şair bu tek ses benzerliğine dayanan kafiyeyi daha çok tercih etmiştir.

Mâlik ü mülk ü kâdir bî-<sup>ç</sup> ayb  
 Şâni<sup>ç</sup> ü <sup>ç</sup> âlim-i şehâdet ü gayb (CN 24a 87)

Menşâ-i feyz-i rahmet-i ezel  
 Mâlik-ü lâ-yezâl vü lem-yezal (CN 25a 101)

Çimen berâ-yi bâğ-î âferîneş  
 Delîl-ü rehberân-ı kûy-ı bineş (CN 29a 6)

**2. Kafiye-i Mürekkebe:** u kafiye reviden ridif kafiye ve tesis adı verilen kafiye harflerinden herhangi tekrarından oluştuğu için mürdefe, müsesese ve mukayyede olmak üzere üç şekildedir.

**a. Mürdef kafiye:** *Cami' u 'n-Nesâyih* 'de en çok karşılaşılan kafiye türüdür.

**Bu eserde elif'li (â) harfli mürdef kafiye çok kullanılmıştır.**

La' l-i ırâz-ı kemer-i âfitâb  
Hülle-i kûy hâk u hülî zübd-i âb (CN 5b 2)

Perveriş âmuz-ı derûn perverân  
Rûzı ber ârende-i rûzî horân (CN 5b 3)

Dâğ- nih-i nâşiye dârân-ı pâk  
Tâc-dih-i taht-ı nişân-ı hâk (CN 5b 4)

**Ridf harfi ye'li (î) olan kullanımlara örnek:**

Her kime kim huzâ vire tevfiğ  
Şabr ü şükrî hemîşe refiğ (CN 23a 65)

Zevk-i şâdiñ şükür gibi şîrîn  
Olur aña ki bulur zevki dîn (CN 23a 66)

**Ridf harfi vav'lı (ü) olan kullanımlara örnek:**

Hüşyâr u mest gûyâ vü hamûş  
Gâh cümle çeşm ü gâhî cümle gûş (CN 11a 66)

Birinüñ vaşfi âhara merbût  
Birinüñ hâli biri-le meşrût (CN 134a 3)

**b. Müesses Kafiye:** Revi ile ridf arasına başka bir harfin girmesiyle (bu harfe *dâhil* ismi verilmektedir) meydana gelen kafiye çeşididir.

Vücûdî cümle-i mevcûda kâhir  
Nişânî her görünenlerde zâhir (CN 29a 43)

Cümle zerrât-ı gûne zâkirdur  
Her birî hâletîne şâkirdur (CN 25a 105)

**c. Mukayyed Kafiye:** *Cami' u 'n-Nesâyih* 'de en az kullanılan kafiye türüdür.

Humm-ı vahdetden boyanmış bî-direng  
Arkasında hil' atı bir himmet reng (CN 11a 69)

Yukarıdaki beyitte “*direng*” ve “*reng*” kelimesinde kafiyeiyi oluşturan kelimelerden önce gelen “nun” harfi kayd harfi olduğu için bu şekilde yapılan kafiyelere kafiye-yi mukayyede denir.

**Redif**

*Cami' u 'n-Nesâyih* 'deki manzumeler çoğunlukla mesnevi nazım şekli ile yazılmıştır.

*Cami' u 'n-Nesâyih* 'de redifler çoğunlukla Türkçedir. Bunlar, “sen, durur, ider, virür, kılır, dur, durur, bil, ol, olur, it vb.” Tükçe yardımcı fiiler ve kelimelerden oluşmuştur:



Ey muqallid var keder taklîdi **sen**  
Rûz-ı şeb kılgıl taleb tevîhîdi **sen** (CN 8a 1)

Şehâdetde zübânum sen devâm **it**  
Beden ayrılicağ zinde-revân **it** (CN 172b 4)

Ehl-i kırbet şevkîni **artuğ bilür**  
Vaşlat ehli 'ışkıını **artuğ bilür** (CN 164b 4)

Türkçe kelimelerde redifler harf şeklinde, kelime ve kelime gurupları şeklinde görülür.

Eserde, Türkçe'nin dışında, Farsça, Arapça, kelimelerden meydana gelen redifler de yer alır.

Ger meşâm-ı câna ire büy-ı **dost**  
Cân u dil ola fida-yı küy-ı **dost** (CN 162b 9)

Gül-i hoş-manzar-ı bustân-ı '**âlem**  
Ten-i bî-sâyesidür cân-ı '**âlem** (CN 187a 4)

### Dil ve Üslup

XVI. yüzyıl Osmanlı Türkçesinin, Arapça-Farsça kelime ve dil kurallarıyla kuşatılmaya başlandığı dönemdir. Türkçe kelimelerin sayısı azalmış, aruz kalıplarına uyan yabancı kelimeler Türk şiirinde kullanımı artmıştır.<sup>10</sup> Bundan dolayı, Türk dili aruz kalıplarına uygun hale dönüştürülürken şiir dili, üslup ve ahenk bakımından büyük bir ilerleme kaydetmiştir.

XVI. yüzyılda Osmanlı Türkçesi de klasik biçimini almış, Eski Anadolu Türkçesi özellikleri zayıflamış ve birçok Türkçe kelime yerine Arapça ve Farsça kelimeler ve tamlama kullanılmaya başlanmıştır.<sup>11</sup> Osmanlı Türkçe yeni bir şekle bürünmüştür.

*Cami'ü'n-Nesâyih* 'de üslup özellikle de dil dönemin dil özelliklerini yansıtır. Dolayısı ile eserde, Farsça, Arapça kelime ve terkipler de sık sık kullanılmıştır. Buna rağmen Türkçe kelimeler de yer almaktadır. Bu kelimelerin bazıları arkaik özellikler taşır.

Revânî, Arapça-Farsça kelimeler kullanmasına rağmen eserini sade ve anlaşılır bir şekilde yazma yeteneğini göstermiştir. Bu sadeliği sağlayan unsurlardan birisi de Türkçe kelimelere yer vermesidir. Bu itibarla eserde deyimler, atasözleri ve halk söyleyişleri ile Türkçenin en sade ve zengin hali ile ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca, kısa ve secili ifadelerin kullanımı da eserin üslubuna akıcılık katmıştır.

*Cami'ü'n-Nesâyih* 'de konu anlatımının etkisini gösterebilmek için enderzâme, pendnâme ve nâsihatnâme türündeki eserlerde olduğu gibi ayet ve hadislerden iktibaslar yapılmıştır.

<sup>10</sup> Nurettin Demir - Emine Yılmaz, "Klasik Dönem Osmanlı Türkçesi", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 11, 891-920

<sup>11</sup> Türk Dünyası El Kitabı (Edebiyat), "XVI. Yüzyıl Divan Edebiyatı", Ankara 1992, c. III, s. 144

### Muhteva

*Cami' u'n-Nesâyih*'in muhtevası daha önce belirtildiği gibi eğitici ve öğretici yönleri ağır basan bir ahlak ve nasihat kitabıdır. Bunlar dini konuları içeren manzume ve mensur metinlerden oluşmaktadır. Bunun yanında ahlak, aşk, tasavvuf ve ibadet gibi konular da eserde yer almıştır. Eserin muhtevası da bu doğrultuda şekillendirilmiştir. Eser besmele ile başlar. Besmeleden sonra tevhid gelir. Sonrasında klasik şiirde geleneksel olarak yer alan münâcât ile devam eder. Daha sonra kitabın muhtevasını şekillendiren konu başlıkları gelir. Eserin muhtevası ve Revânî'nin beyitlerine yansıttığı konu başlıkları aşağıdaki gibidir.

- ✓ Besmele
- ✓ Tevhid
- ✓ Münacât
- ✓ Beyân-ı Tevhîd
- ✓ İşâret-i Ma'rifet- Marifet hakkında
- ✓ İşâret-i Vücüb-i Şeyh- Şeyhin gerekliliği hakkında
- ✓ Rücû' -i Suhan – Söze dönüş
- ✓ Rücû' -i Sehun – Söze dönüş
- ✓ İşâret-i Zühd- Zühd hakkında
- ✓ İşâret-i havf u recâ Havf ve Reca hakkında
- ✓ İşâret-i vücüb-i tevbe- Tevbenin gerekliliği hakkında
- ✓ İşâret-i İslâm - İslâm hakkında
- ✓ İşâret-i Vuzû - Abdest hakkında
- ✓ İşâret-i Şalât - Namaz hakkında
- ✓ İşâret-i Şavm - Oruç hakkında
- ✓ İşâret-i Hacc - Hac hakkında
- ✓ İşâret-i 'İlm - İlim hakkında
- ✓ Temşil-i Münâsib
- ✓ Beyân-ı Rızâ – Rızâ'nın açıklaması
- ✓ İşâret-i Şabr - Sabır hakkında
- ✓ İşâret-i Fakr - Fakr hakkında
- ✓ İşâret-i ma'rifet-i Nefs - Nefsi bilmek hakkında
- ✓ Beyân-i Tevekkül - Tevekkül hakkında
- ✓ İşâret-i Evşâf-ı 'İşk - Aşkın özellikleri hakkında
- ✓ Beyân-ı 'İşk – Aşkın açıklaması
- ✓ Fi Na' ti'l-Enbiyâ' Şalevâtu'llâhi ve Selâmihî 'Aleyhim Ecme'în- Nebilere övgü
- ✓ Na' t-ı Enbiyâ'-ı biseb'ati Meşhûre-i 'İzâm 'Aleyhimü's-Şalâtü ve's-Selâmü- Büyük ve meşhur yedi peygambere övgü
- ✓ Na' t-ı Âdem 'Aleyhi's-Selâmü - Hz. Âdem'e övgü
- ✓ Na' t-ı İdrîs Nebî 'Aleyhi's-Selâmü - Hz. İdrîs'e övgü
- ✓ Na' t-ı Nûh Nebî 'Aleyhi's-Selâmü - Hz. Nûh'a övgü
- ✓ Na' t-ı İbrâhîm Halîllü'r-rahmân Şalla'llahu 'Aleyhi's-Selâmü - Hz. İbrâhîm'e övgü
- ✓ Na' t-ı Mûsâ Kelîmu'llah 'Aleyhi's-Selâm - Hz. Mûsâ'ya övgü
- ✓ Na' t-ı 'İsâ Rûhü'llah 'Aleyhi's-Selâm - Hz. 'İsâ'ya övgü
- ✓ Na' t-ı Muhammed Raşûlü'llâh Şalla'llahu 'Aleyhi ve Sellim - Hz. Muhammed'e övgü
- ✓ Na' t-ı Alî'n-Nebîyyi ve Aşhâbihi Razîya'llâhu 'Anhum Ecma'în) Peygamber'in ailesi ve

- yakın dostlarına övgü
- ✓ Na' t-1 'Aşere-i Mübeşşere Rażiya'llâhu 'Anhum - Cennetle müjdelenmiş on sahabeye övgü
  - ✓ Na' t-1 Çâr Yâr Qaddese'llâhu Esrâruhum – Dört dosta övgü
  - ✓ Na' t-1 Emîru 'l Mü'minîn Hâzret-i Ebû-Bekr-i şiddik Rażiya'llâhu 'Ânh - Hz. Ebûbekir'e övgü
  - ✓ Na' t-1 Emîru 'l Mü'minîn Hâzret-i 'Ömer Rażiya'llâhu 'Ânh- Hz. Ömer'e övgü
  - ✓ Na' t-1 Emîru 'l Mü'minîn Hâzret-i 'Osmân Rażiya'llâhu 'Ânh - Hz. Osmân'a övgü
  - ✓ Na' t-1 Emîru 'l Mü'minîn Hâzret-i 'Alyi'bni Ebî Tâlib Rażiya'llâhu 'Ânh - Hz. Ali'ye övgü
  - ✓ Na' t-1 Emîru 'l Mü'minîn el-Hasani El-Huseyn Rażiya'llâhu 'Ânh - Hz. Hasan ve Hüseyin'e övgü
  - ✓ Na' t-1 Emîru 'l Mü'minîn Hasan Rażiya'llâhu 'Ânh -Hz. Hasan'a övgü
  - ✓ Na' t-1 Emîru 'l Mü'minîn Hüseyin Rażiya'llâhu 'Ânh - Hz. Hüseyin'e övgü
  - ✓ Na' t-1 'Ammeyi'r-Raşul salla'llâhu 'Aleyh - Peygamber'in iki amcasına övgü
  - ✓ Na' t-1 Esedu'llâh Hamza bin 'Abdü'l Muṭṭalib - Hz. Hamza'ya övgü
  - ✓ Na' tu'l-'Ammi 'Abbâs İbnü 'Abdü'l Muṭṭalib Rażiya'llâhu 'Anh - Hz. Abbâs'a övgü
  - ✓ Du'â-yı Bâkî'l-âl Ve'l-Aşhâb Ve't-Tâbi'în Rızvânü'llâhi 'Aleyhim Ecma'în - Diğer aile üyeleri, sahabeler ve Peygamber'i kendileri görmeyip de görenlerle görüşmüş olanlara dua
  - ✓ Na' t-i Çâr İmâm Raḥmetü'llâhi 'Aleyhim ecma'în - Dört İmam'a övgü
  - ✓ Na' t-1 İmâmü'l Müslimîn Ebû Hanîfe Qaddese'llâhu Sırruh - Ebû Hanîfe'ye övgü
  - ✓ Na' t-1 İmâm Şâfi'î Rażiya'llâhu 'Anh - İmâm Şâfi'î'ye övgü
  - ✓ Na' t-1 İmâm Mâlik Rażiya'llâhu 'Anh - İmâm Mâlik'e övgü
  - ✓ Na' t-1 İmâm Ahmed Rażiya'llâhu 'Anh - İmâm Ahmed'e övgü

Revânî, Câmî'ü'n-Nesâyihi'de yukarıda zikredilen başlıklardan sonra konu başlığı belirtmemiştir. Bunun yerine, kırmızı bir im koyulmuştur. Ayrıca metnin içeriğine bakılarak başlıkların hangi konu hakkında olduğu belirlenmeye de çalışılmıştır.

- ✓ “ve andan şoñra bâkî-yi aşhâb-ı ictihâd ve erbâb-ı istinbâtuñ ervâh-ı muṭahherine” – Müctehidler ve hadis dostlarına dua
- ✓ “İki menba' -ı zülât-i ma'ârif-i Muştafevi iki câmi' -i eḥâdiş-i Aḥmedi ve iki mecma' -i sünen-i Muḥammedî iki rûkn-i dîn ve iki 'imâd-ı müslimîn”<sup>12</sup> - İki hadis şeyhine övgü
- ✓ “Ebû 'Abdullâh Mevlânâ Muḥammed bin 'İsmâ'îl el-Buḥârî”<sup>13</sup> – İmâm Buhârî
- ✓ ““İkincisi İmâm-ı Şânî-yi nâkilân-ı eḥâdiş”<sup>14</sup> ...” devamında isimin söyler, “Ebu'l-Hasan Mevlânâ Müslim bin Haccâc bin Müslim el- aşiri el-Nisâburî Rażiya'llâhu 'anh”<sup>15</sup> - İmâm Müslim
- ✓ “Baḳi-yi aşhâb-ı ḥâdis ü sünnet ve 'ulemâ-yı dîn ü millet meşâyih-i tarikat ve fużalâ-yı şerî' atüñ ervâh-ı şerîfelerine hezârân taḥiyyet ve enva' -ı tekrîm ü raḥmet” – Hadis ve sünnet dostları, dîn alimlerine, tarikat şehleri ve fazilet erbabının ruhlarına rahmet diler.
- ✓ “Şeyḫ Ebu'l-Vefâ'ya övgü” ile eser tamamlanmıştır.

<sup>12</sup> Cami' u'n-Nesâyihi 227b 10

<sup>13</sup> Cami' u'n-Nesâyihi 228b 6

<sup>14</sup> Cami' u'n-Nesâyihi 229b 1

<sup>15</sup> Cami' u'n-Nesâyihi 229b 4

### Sonuç

Klasik Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerinden biri olan Revânî, XV. yüzyılın sonları ve XVI. yüzyılın başlarında yaşamıştır. Revânî, klasik Türk edebiyatında *Divân* ve *İşretnâme* adlı eserleri ile tanınır. Özellikle *İşretnâme* eseri ile öne çıkar. Revânî'nin, bilinen bu eserlerinin yanında *Camî' u'n-Nesâyih* adlı bir eseri daha vardır. Tezkirelerde ve edebiyat tarihlerinde bu eserin adından bahsedilir. Fakat *Camî' u'n-Nesâyih* hakkında ayrıntılı bir bilgi verilmemiş ve eserle ilgili çalışma yapılmamıştır.

Bu makalede, Revânî'nin *Camî' u'n-Nesâyih* adlı eseri ilk defa Türk edebiyatı sahasına tanıtılmıştır. *Camî' u'n-Nesâyih* 'in nasihatnâme türünde bir eser olduğu, manzum ve mensur karışık olarak yazılmıştır. Makalenin çalışma sınırları içerisinde *Camî' u'n-Nesâyih*, nüshaları hakkında bilgiler şekilsel olarak ele alınmıştır. Bu makalede, eserde kullanılan dil, üslup, vezin, kafiye ve redif üzerinde kısaca bilgi verilmiştir. Ayrıca *Camî' u'n-Nesâyih* 'in muhtevası eserin içeriğini yansıtan konu başlıklarına yer verilerek öne çıkan hususlara dikkat çekilmiştir.

**Kaynaklar**

- Avşar Ziya, *Revânî Divânı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2017.
- Bursalı Mehmet Tahir, "Ahlak Kitaplarımız", (Sad. S. Özdemir), *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009/1, (22).
- Canım Rıdvan, *Türk Edebiyatında Sâkinâmeler ve İşretnâme*, Akçağ Yayınları 1998.
- Çağrı Mustafa, "Nasihatnâme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, İstanbul 2008*.
- Demir Nurettin- Yılmaz Emine, "Klâsik Dönem Osmanlı Türkçesi", *Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002*.
- Erbay Nazire, *Divân-ı Hamdi- Pendiyye-i Hamdiyye*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2015.
- Erünsal, İsmail E. "Revânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, İstanbul 2008, 38, 30-31*
- Karahan Abdülkadir, "Revânî", *İslam Ansiklopedisi, IX, 717-719*.
- Latîfi, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ* (nşr. Rıdvan Canım), Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.
- Revânî, *Câmî' u 'n-Nesâyihi*, Mısır Hidiv Kütüphane Nüshası.
- Saraç M. A. Yekta, *Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiye*, 3F Yayınları, İstanbul 2. Baskı 2007.
- Sehi Bey, *Heşt-Beheşt*, (Haz. Mustafa İSEN), Akçağ Yayınları 1998.
- Sülün Murat, "Nasihat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, İstanbul 2008*.
- Türkler Dünyası El Kitabı (Edebiyat), "XVI. Yüzyıl Divan Edebiyatı", c. III., Ankara 1992.*

## Ekler

Mısır- Hidiv Kütüphanesi 'İlmü el-Edebü'l-Türkî Katalog Bilgileri

﴿علم الادب التركى﴾

110

٢١ بهاء عرق ﴿بقلم تعليق﴾ بخط خليل بن مصعب النعمان بحمد ربه هذا نسخة من  
٢٨ شهر ربيع الآخر سنة ١١٣١ نس ١ ج ١ شخ ١٠ نخ ١٠٠٠

﴿حرق الناء - اللام﴾

﴿تأليف كاتيب﴾

انجاميع

﴿حرف الخيم - الالف﴾

﴿جامع النصائح في بعض النصائح والحكايات الأدبية والعزليات﴾  
تأليف المولى الفاضل الشهير بكاتب الزواني أوفه حمدنا معدودتناى نحمدو دوله حضرة سزا  
وارد ركه الخ نسخة في مجلد بمجزع قديم عدد أوراقها ٣٤٠ ومسطرتها ١٢ ﴿بقيم  
تطبيق﴾ تم تحريرها يوم الاثنين في ٨ شهر ربيع الأول سنة ١٢٤٤ نس ١  
ج ١ نخ ١١ نع ٨٦٤٦ \*

Mısır Milli Kütüphanesi Edeb-i-Türkî Bölümü Katalog Bilgisi

الهيئة المصرية العامة للكتاب  
دار الكتب القومية  
قسم الفهارس الشرقية

فهرس

المخطوطات التركيبية العثمانية

التي اقتنتها دار الكتب القومية منذ عام ١٨٧٠ حتى نهاية ١٩١٠ م

القسم الأول

(١- ح)



الهيئة المصرية العامة للكتاب

١٩١٧

- نسخة مخطوطة ، بقلم عادي ، بدون تاريخ ، في ٧٩ ورقة ، مسطرتها ٢٥ ، في ١٥ × ٢٢ سم .  
( ١٩ - م تصوف تركي )

١٢٤١ - جداول ارتفاعات البروج :

لم يعلم اسم الواضع .  
ارها : « جدى / ط / ... الخ .  
- نسخة مخطوطة مجدلة بالمدادين الأسود والأحمر ، بقلم معناد ، بدون تاريخ ، الكتاب الأول من ورقة ١ - ٣٦ مسطرتها مختلفة ، في قالب ١٨ × ١٢ سم :  
( ٢٩ فلك ونجوم تركي طلعت )

١٢٤٢ - جداول تقويم وأحكام

النجوم .  
لم يعلم واضعها .  
تشتمل على جداول التقويم الهجري وجدلار ورسوم ملونة عن أحكام النجوم ومواقع الابراج ، بأرلها صفحة بها كرة مقسمة على مدار الشهور والايام وبها منشرح يبدأ بقوله ( محرم آتاك دخولى ) .  
ربآخرها دائرة تبين طالع السلطان بايزيد ولى الله وقبر السلطان بايزيد الثانى بما يدل على ان النسخة كتبت في أواخر القرن التاسع الهجرى .

- نسخة مخطوطة في مجلد قديم بخط جميل مجدولة بالذهب ، في ١٩ ورقة ، مسطرتها مختلفة ٢٥ × ١٦ سم .  
( ٥٢٤٨ س )

١٢٣٨ - جامع النصائح :

تأليف روانى الياس چلبى المتوفى سنة ٩٣٠ هـ .

ارها : حمدانا معدود وثناثرنا محدد ... الخ .

- نسخة ، بقلم عادي ، تمت كتابتها في شهر ربيع الأول سنة ٨٩٤ هـ بخط المؤلف في ٢٤٠ ورقة ، مسطرتها ١١ سطرأ ، في ١٧ × ١٣ سم .

( ١١ - م أدب تركي )

١٢٣٩ - جامع الوقوف :

وهو كتاب يضم الكلمات القرآنية التي يوقف عليها عند التلاوة .

لم يعلم اسم المؤلف .

ارله بعد البسملة : « الله تعالى ، حمدوثنا دن ... الخ » .

- نسخة مخطوطة في مجلد بأرلها حلوية ومجدلة بممتداد أزرق ، بقلم نسخ معناد ، تمت كتابتها في ربيع الأول سنة ١٢٧٠ هـ بخط السيد الحاج يوسف ، عدد اوراقها ٦٢ ورقة مسطرتها ١١ سطرأ ، في قالب ١٩,٥ × ١٣ سم .

( ١ قراءات وتجويد تركي طلعت )

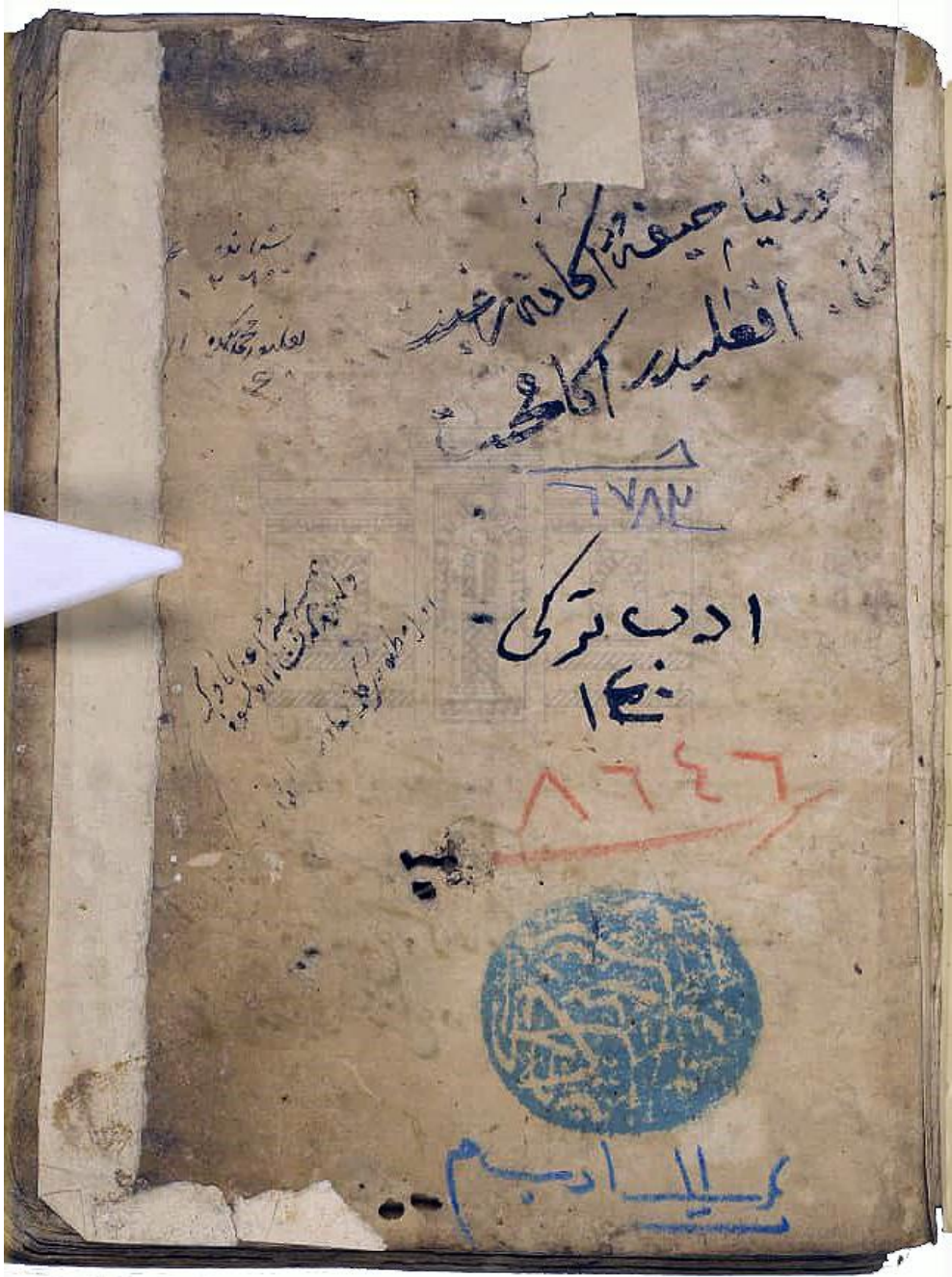
١٢٤٠ - جبروت العقول :

لم يعلم مؤلفه .

ارله : الحمد لمن جعل مرايا قدرته الاكران .



Nüshadan Örnekler



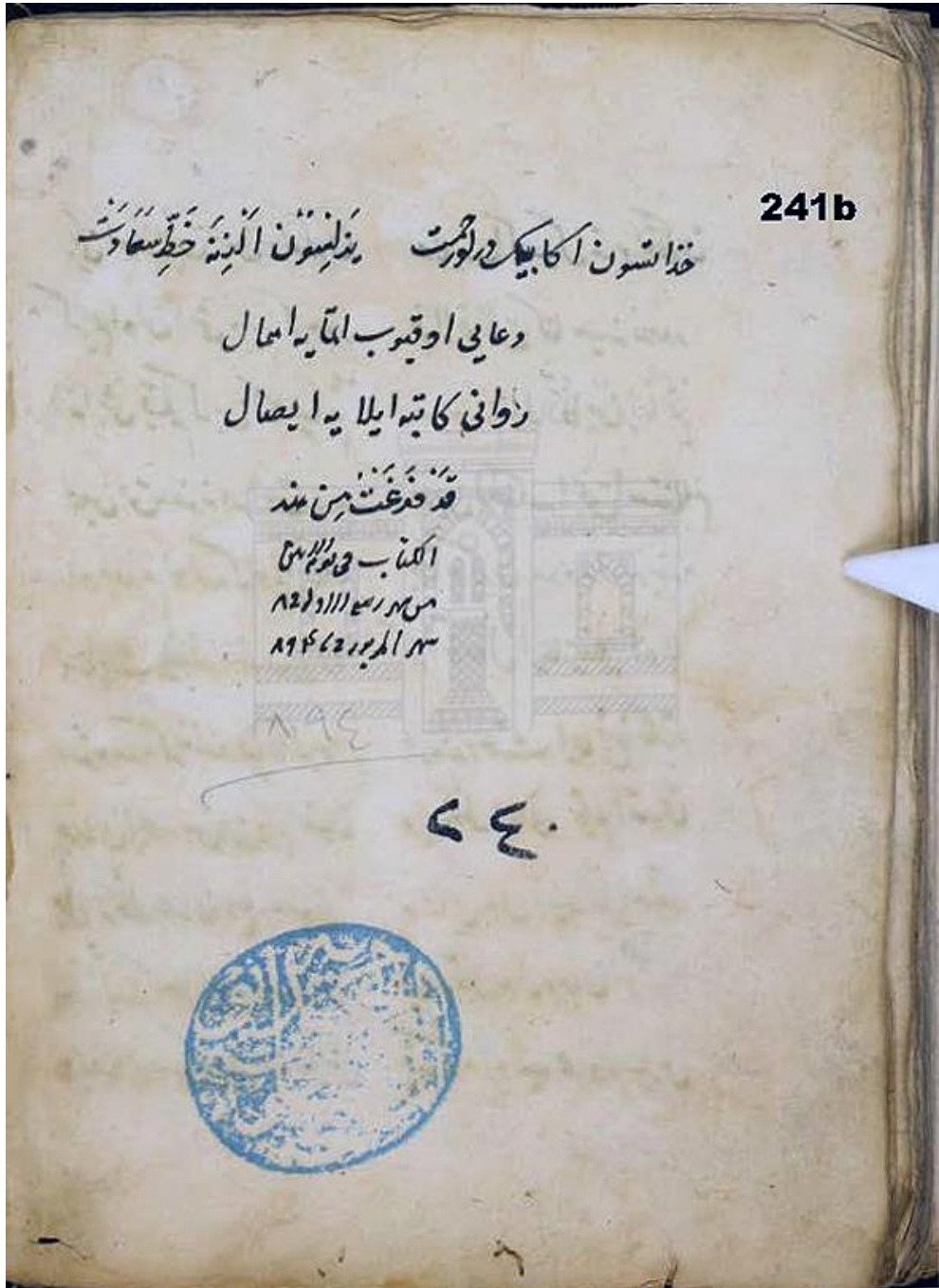
# جامع النصائح كتاب روانی افندی

بسم الله الرحمن الرحيم  
 خدا نامحدود و تبار نامحدود اول حضرت سزاوار در که هر  
 ذره موجود و هر داخل دایره وجود اول حضرت کجاست  
 وجود نه دلیل قاطع در و منت بی قیاس و شکر و سپاس  
 شکر جناب زنا در که ترتیب ممکنات و نظام موجودات  
 اول جنابک و حدایتت و اتته بر همان بساط در بر سلطاندر که  
 جمیع عالم سلطنته سلطان قائم بر سجایدر که هر موجودیچه  
 قوی و وایم بر ملک در که عالم مملکت و مملکوت مملکتند  
 بر خطه بر پادشاه در که صحن برای عزتند عرش سموات  
 بدقته بدیع در که عدم خزانه ابداع در موجود در که یوقلق  
 وسیله اختراع در عقل در بین افق در و کمالنی کورمز



7b

سنده بلور بر جبار سن که **اِنَّا جَعَلْنَا فِيْهَا نَهْرًا**  
**اَعْلَالًا** زنجیر یله جبار کدک بو پدینی بغلش سن در بر قهار سن که  
**وَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ** تیغ یله قاهر کدک جان ظلم لر نی  
 کیش سنده بر سبوح و قدوس سن که تسبیح کجون مزلوان  
 هزار جواهر زو امر ارواح بجزده معارج علوی و طائر ام  
 و مرآتیی سموات عکیده موج موج و فوج و فوج طرب بحر  
 تسبیحه سابع و جهان تقدیسده سابع اولب صبح لری  
**مَنْ نَسِخَ بِحَمْدِكَ** عنو قلمری **وَتَقَدَّسَ لَكَ** بر  
 واحد واحد سن که توحید کجون هر ذره بر و هر قطره بحر لسان  
 حال و دلالت احوال ایله بلبل کویا اولب ایدر که **لَا إِلَهَ**  
**إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ**



ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ  
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ DERGİSİ EDITÖRLÜĞÜNE

**Konu:** Etik Beyan / İzin Belgesi (Tezden üretilen makale için)

Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi'nin 2021 yılı 70. sayısında yayımlanmak üzere kabul edilen "Revânî'nin Câmi'ü'n Nesâ-yih'i" adlı çalışma Doç. Dr. Nazire ERBAY'ın danışmanlık yaptığı Salih ÖZYURT tarafından Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında hazırlanan doktora tezinden üretilmiştir. (YÖK Tez No: 10294890 / 2019)

Çalışmanın etik açıdan bir sorun teşkil etmediğini beyan ederek, rızamız ve bilgimiz dâhilinde ilgili sayıda yayımlanmasını arz ederiz.

18.01.2021



Arş. Gör. Salih ÖZYURT

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

1. Yazar



Doç. Dr. Nazire ERBAY

Atatürk Üniversitesi

Danışman / 2. Yazar

*Etik Beyan /izin Belgesi*

